

ÇOCUKLARDA GELİŞİM DÖNEMİ ÖZELLİKLERİ

Yapılan bilimsel araştırmalar ışığında, doğumdan altı yaşa kadar olan dönem, insan gelişimi açısından “hayati” olarak kabul edilmektedir. “Erken çocukluk” olarak adlandırılan bu dönemde çocuk büyük bir hızla gelişir; zekâsı, algılayışı, kişiliği, sosyal davranışları ve zihinsel yetenekleri yani tüm gelişim alanları büyük oranda şekillenir. Beyin gelişiminin de büyük bir bölümü 7 yaşından önce tamamlanmaktadır.

Çocuğun kendi yaşlılarıyla birlikte olabilmesi temel ihtiyaçlarından ve akran ilişkileri, çocuğun sosyal beceri gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Oyun, çocukların bir arada uyumlu ve üretken davranışlar içine girebilmesi için işbirliği, hoşgörü, sırasını bekleme, takdir etme, paylaşma, yardımlaşma, yönetme ve yönetilme, birlikte çalışma gibi toplumsal özellikler kazanmasının desteklemektedir.

4 YAŞ ÇOCUĞUNUN GELİŞİMSEL ÖZELLİKLERİ

3 ve 4 yaş, içinde barındırdığı ben merkezilik ve inatçılık özelliklerinden dolayı oldukça zorlu bir dönemdir. Bu iki baskın özellik 4 yaş civarında biraz daha azalsa da bu yaş dönemlerinin en karakteristik iki özelliğidir. 4 yaşına gelen çocuklar “kooperatif oyun” denilen döneme girerler, yani birlikte oynayıp, oyun kurup, yaşadıklarını oyunlarına yansıtabilirler. 3 yaşa kıyasla daha sakin ve uyumlu bir döneme girerler.

Bu yaş grubunun en önemli özelliği meraktır. “Ne, nedir, niye?” tarzındaki soruları ardı arkasına sorabilirler. Detaycı ve araştırmacıdır. 3 yaşa oranla son derece gelişmiş kelime hazineleri vardır. Hayal güçleri çok iyi çalışır ve bunu oyunlarında çok güzel kullanırlar.

Bu dönemde yaşanabilecek en karakteristik sorun gece uyanmaları ve gece korkularıdır. Yaratıcılık gerektiren her türlü aktiviteden (ritim çalışmaları, drama, resim vb.) çok hoşlanırlar.

4 yaş çocuğu isteklerinin anında yerine getirilmemesini anlayışla karşılamayı öğrenmeye başlar. O artık kendi dışındaki dünyanın kuralları olduğunu ve başkalarının hak ve istekleri olduğunu görür ve beklemeyi öğrenir. Buradaki temel ilke, çocuğun isteklerinin bazılarında er geç kavuşacağına inanmasıdır.

Bu dönemde çocuk kendisiyle oynayacak bir ya da iki arkadaşını seçmeye başlar. Önceleri seçtiği oyun arkadaşları her iki cinsten olabilir. Ancak okula girmeye hazırlandığı sırada çocuk, oyun arkadaşlarını kendi cinsinden seçmeye özen gösterir.

4 yaş çocuğu değişken bir görünüm sergiler. Genellikle yarım bırakılan bir şeye karşı duyarlıdır. Sorgu çağı 4 yaşında en yüksek düzeye ulaşır. 4 yaş çocuğu hareketlidir. O enerjik olan tırmanma, sıçrama, atlama, hızla bisiklet sürme ve takla atma gibi tüm bedensel etkinlikleri sever.

(4 YAŞ) BİLİŞSEL ve DİL GELİŞİMİ

Yakın geçmişteki olayları, olup bitenler arasında ilişki kurarak anlatabilir,

Ev adresini söyleyebilir.

Nesneleri ismini söylediği nesneye dokunup nesne-sözcük arasında birebir eşleme yapabilir.

Şakalardan, fıkralardan zevk alır, uygunsuz sözlerden, ifadelerden ve argodan hoşlanır.

Özellikleri belirtildiğinde vücudunun kısımlarını gösterebilir.

Etkinlik süresince dikkatini toplayabilir.

Resimleri mantıklı bir şekilde açıklayabilir.

Tek başına 3–4 mısralık basit şarkıları söyleyebilir.

1-5 arası rakamları tanır.

Nesneleri özelliklerine göre gruplandırabilir.

15'e kadar ritmik sayabilir.

Düzenli ve tam cümleler kurabilir.

Yedi kelimedenden oluşan cümleleri kurabilir.

Geçmiş şimdiki ve gelecek zamanları doğru olarak kullanabilir.

Yakın zamanda yaşanmış olayları anlatıp, olaylar arasında ilişki kurabilir.

Ev adresini söyleyebilir.

Kaç yaşında olduğunu söyleyebilir.

Sürekli olarak "neden, ne zaman, nasıl" gibi sorular sorar.

Kelimelerin anlamlarını merak ederek ne olduğunu sorabilir.

Gerçekleri hayallerle karıştırarak hikâyeler anlatabilir.

Artık konuşmalarında bebeksi konuşmalara yer vermez veya çok az konuşur.

(4 YAŞ) BEDENSEL GELİŞİM

Ayak değiştirerek büyük bir rahatlıkla merdivenlerden inip çıkabilir,
Beden hareketlerini istediği gibi ustalıkla yönlendirebilir,
Merdivenlere ve ağaçlara tırmanabilir,
Parmak ucunda durabilir, yürüyebilir ve koşabilir,
Üç tekerlekli bisiklete binmede ustalaşmıştır,
Dizlerini kırmadan yerdeki nesnelere alabilir,
Topu atma, yakalama, zıplatma, tekmeyle vurma gibi becerileri içeren top oyunlarını gerçekleştirebilir,
Küçük tahta boncukları ipe dizebilir,
Kalemi yetişkin gibi tutar ve başarıyla kullanır,
Makasla düz ve dairesel çizgileri çizebilir.
şekilleri sınırları taşırmadan boyayabilir.
Ritme uygun dans edebilir.
Yumuşak materyallere çeşitli araçları kullanarak şekil verebilir.

(4 YAŞ) SOSYAL – DUYGUSAL GELİŞİM

Genelde çok daha bağımsız ve oldukça inatçıdır; kendi isteğiyle hareket eder,
İsteklerine karşı gelindiğinde, yetişkinlere uygunsuzca, kaba bir üslupla konuşabilir ve oyun arkadaşlarıyla kavga edebilir,
Evin dışında işe yarar her türlü malzemeyle bir şeyler üretmeye, oluşturmaya çalışarak yaratıcılığını sergiler,

Dramatik oyunu ve çeşitli giysiler giyip kılıktan kılığa girmeyi çok sever; sıklıkla bu oyunları oynamayı tercih eder,

Paylaşma ve oyun sırasında sıra bekleme anlayışı gelişmiştir,

Küçük kardeşlerine ilgi gösterir ve sevgiyle yaklaşır,

Duygularının sonuçlarını söyleyebilir,

Yeni ve alışılmamış durumlara uyum sağlar,

Başkalarının konuşmalarını kesmeden dinler,

Grup kurallarına uyar,

Gerekli durumlarda arkadaşlarından yardım ister ve onlara yardım eder.

(4 YAŞ) ÖZBAKIM BECERİLERİ

Yemek yerken çevresini temiz tutmaya dikkat eder,

Uygun giyeceği seçer,

Giyeceklerini doğru şekilde giyer,

Ayakkabısının bağcığını açar,

Küçük tuvalet temizliğini yardımsız yapabilir.

5 YAŞ ÇOCUĞUNUN GELİŞİMSEL ÖZELLİKLERİ

İlk çocukluk ya da erken çocukluk olarak tanımlanan çocukluk sürecinin belki de en güzel yaşı 5 yaş dönemidir. Sihirli yaş ya da altın yaş olarak da bilinen bu yaşta çocuk artık çocukluğunun sevimliliğiyle birlikte daha olgun ve daha işbirliğine yatkın bir profil çizer.

Son derece ilgili sorumluluk almaya açık ve dengeli bir kişilik yapısı geliştiren çocuk çevresiyle daha dostça ilişkiler içerisine girer ve bu yönleriyle aileler de çocuklarının büyümüş olduğunu fark ederler.

(5 YAŞ) BİLİŞSEL GELİŞİM

Artık 5 yaşına gelmiş çocuğu diğer yaşlardaki çocuklardan ayıran belki de en önemli özellik bilişsel anlamdaki gelişmesidir. Öğrendiklerini paylaşması, kendisinden küçüklerle ve yetişkinlerle olan ilişkisindeki tutumları, yaratıcılığı, sorumluluk duygusuyla zekasını ortaya koyacak pek çok tavrı ve davranışıyla bu yaşa özgür bilişsel gelişimini çok belirgin olarak ortaya koyar. Bütün bunlara rağmen hala benmerkezcidir. Olayların merkezinde kendisinin olduğunu düşünür. Bu davranış ve düşünce de çocukta soyut kavramların ve mantıksal düşünmenin yerleşmediğini göstermesi bakımından önemlidir. Sosyal, bireysel, motor ve dil gelişimindeki bu şaşırtıcı ilerlemeye rağmen o hala çocuktur ve bilişsel gelişimindeki değişim ve gelişimleri sürekli olarak devam etmektedir.

Bu yaşlardaki çocuklarda bilişsel düzeylere baktığımızda;

- Henüz sayı, ağırlık ve miktar kavramları oturmamıştır.
- Sınıflandırma ve gruplandırma yapamaz.
- Her olayı ve durumu kendi bakış açısına göre değerlendirir. Başkalarının görüş açıları olduğunu düşünemez.
- Bazıları, hepsi, çoğu gibi kelimelerin ne anlama geldiğini tam olarak kavrayamaz. Ancak günlük konuşma içinde kullanmaya çalışır.
- Ayrıntılara dikkat edemez. Çevresindeki pek çok şeyi bütün olarak algılar.
- Zihinsel kıyaslama yapamaz, objeler arasında orantı kuramaz.
- Soyut kavramları anlamaktan ve yorumlamaktan uzaktır.
- Yetişkinlerin dünyasına ait pek çok temel kavramı bilir ama anlam olarak değerlendirmekten uzaktır.
- Birlikte olduğu arkadaşlarını ya da aile üyelerini ne şekilde etkileyeceğini bilir ve duruma göre değişkenlik gösteren tavırlar sergiler.
- Sorularına net, tutarlı yanıtlar almak ister ve aldığı yanıtları da sorgulayarak yeni sorular üretir.

(5 YAŞ) BEDENSEL GELİŞİM

Bu yaşta çocuk artık hareketlerine daha hâkimdir ve birçok el becerisini, bedenini ve el kol kaslarını doğru yönlendirerek yapabilir. Çocukların genel yapıları ve yatkınlıklarına göre bazı davranışlar, bedensel yapı ve motor gelişim özellikleri farklılıklar gösterse de çok tipik belli bazı davranışlar 5 yaş çocuğunun ayırt edici özellikleri olarak ön plana çıkar:

- Sağ ya da sol, tek ayağını kullanarak ileriye doğru sıçrayabilir.
- İki elini de kullanır ve kavrama becerileri gelişmiştir.
- Sıçrarken ayak değiştirebilir.
- Bir müziğin ritmine göre dans edebilir.
- Parmak uçları üzerinde yürüyüp koşabilir.
- Düz bir çizgi üzerinde sapma yapmadan yürüyebilir.
- Beceri isteyen, tırmanma, sallanma, kayma, bir yeri delme, kazma, bir şey çakma, taşıma, çekip getirme vb. gibi birçok hareketi gayet başarılı şekilde yapabilir.
- Kurallı oyunları oynayabilir, sırasını bekleyebilir, isteklerini erteleyebilir.
- Resim yapma becerisi de gözle görülür şekilde gelişmiş, figürler netleşmiştir.
- Örnek resimler verildiğinde bakarak bir takım geometrik desenleri kopyalayabilir.

- Birçok harfi, rengi ve sayıyı bilir, söyler ve çizer.
- Kendi sınırlarını, yapabildiklerini ve yapamadıklarını bilir ve ifade eder.

(5 YAŞ) SOSYALLEŞME VE OYUN

Artık 5 yaşına gelmiş bir çocuk pek çok oyuna katılarak, arkadaşlarıyla birlikte bir grubun parçası olabilir. İş birliği yapar, oyunda bir rol üstlenir ve bilinçli olarak üzerine aldığı sorumluluğu yerine getirir. Bu yaşta aynı zamanda yarım bırakmama, yaptığı işi sonuna kadar götürmek gibi özel bir davranış sergiler. Aynı zamanda;

- Oyunları zenginleşmiş ve karmaşıklaşmıştır.
 - Daha dengeli, bağımsız, kendini kontrol edebilen, çevresine duyarlı bir tavır içindedir.
 - Öz bakım becerileri gelişmiştir. Kendi kendine giyinip soyunabilir.
 - Bulunduğu her ortamda kendi kendine oyunlar kurar, kafası hep bir şeyler yapmak üzere doludur, tasarlar, paylaşır ve son derece yaratıcıdır.
- Sofra kurallarını bilir, çatal bıçak kullanmaya heveslidir ve kullanabilir.
 - Kurguladığı oyunlar giderek karmaşıklaştığı için, bireysel oyunlardan daha çok grup oyunlarını tercih eder. Arkadaşlarına değer verir, kendinden küçüklere ağabeylik ya da ablalık yapmaktan mutlu olur.
 - Temiz olmanın, düzenli olmanın ne anlama geldiğini öğrenmiştir ancak kendi başına yapmayı unutabilir, zaman zaman hatırlatmak gerekir.
 - Arkadaş seçiminde titizdir, belirleyicidir. Artık yaşlılarıyla oyun oynamak daha cazip gelir.
 - Mizah anlayışı gelişmiştir, basit fıkraları anlar ve güler, kendisi anlatmaya bayılır. Bilmecelerden çok hoşlanır. Sorar ve sorulmasını bekler.
 - Kendisinden küçüklere ve bütün canlılara karşı şefkat duygusu geliştirir, koruyucu ve ilgilidir.

(5 YAŞ) DİL GELİŞİMİ

Son derece akıcı ve seri konuşmaya başlayan 5 yaş çocuğu kendisine söylenen her şeyi doğru olarak anlar ve doğru olarak tekrarlayabilir. Bütün talimatları algılama becerisi gelişmiştir. Bazı harfleri söylemekte sorun yaşasada söyledikleri çok net anlaşılır ve kullandığı dil dilbilgisi kurallarına uygundur. Bazı soyut kelimeleri henüz anlayamadığı için bu kelimeler üzerine sık sık soru sorar ve konuşması içinde bazen gereksiz yere kullanır.

Ek olarak;

- Şiir, şarkı, bilmece ezberlemeyi ve kendisi de söylemeyi sever.
- Bazen okumayı bilmediği için sinirlenir, kendi kendine kitap okumaları yapar, kitaptaki resimlere öyküler yaratır.
- Adını, soyadını, yaşını, doğum gününü ve yılını bilir, sorulduğunda söyler.
- Sürekli konuşan ve sürekli olarak soru soran bir profil çizer.
- Olayların neden ve nasıl olduğuyula çok ilgilidir, basit açıklamalarla ikna olmaz. Sürekli ayrıntı ister. Kendisi de ayrıntılar vererek konuşur.

Kaynakça:

YAVUZER, Haluk. Çocuğunuzun İlk 6 Yılı, İstanbul:Remzi Kitabevi, 2006.

<https://www.serapduygulu.com.tr/makaleler/cocuk-ergen/5-yas-cocugu>

Hazırlayan: Şermin Pınar YOGEV